

PATRYCJA KUMIĘGA
(UNIwersYTET JAGIELLOŃSKI)

ZARYS POLITYKI KULTURALNEJ FRANCJI NA PRZYKŁADZIE DZIAŁALNOŚCI STOWARZYSZENIA SALONU JESIENNEGO

STRESZCZENIE

Przedmiotem publikacji jest polityka kulturalna we Francji, jej przekształcenia na przestrzeni wieków oraz ich wpływ na model współczesnego podejścia do kwestii zarządzania kulturą w państwie. Celem artykułu jest zobrazowanie mechanizmów realizowania polityki kulturalnej na poziomie centralnym oraz lokalnym na przykładzie działalności paryskiej organizacji pozarządowej – Stowarzyszenia Salonu Jesiennego jako sprawnie działającego podmiotu o zasięgu ogólnoswiatowym. W kontekście tematu zostały omówione takie zjawiska, jak centralizacja, decentralizacja, dekoncentracja, a także modele finansowania kultury, działalność Ministerstwa Kultury i Komunikacji oraz sytuacja stowarzyszeń we Francji. Zostały opisane także systemy kultury oraz systemy artystyczne obowiązujące w kraju w określonym okresie (system akademicki, *critic dealer system*, *art industry*).

SŁOWA KLUCZOWE

polityka kulturalna, centralizacja, stowarzyszenie, systemy kultury, zarządzanie kulturą

INFORMACJE O AUTORCE

Patrycja Kumięga
Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej
Uniwersytet Jagielloński
e-mail: patrycja.ka@vp.pl

ZARYS FUNKCJONOWANIA POLITYKI KULTURALNEJ WE FRANCJI

Scentralizowany sposób finansowania kultury jest obecnie jedną z najbardziej charakterystycznych cech modelu polityki kulturalnej Francji¹. Ów model jest pokłosiem tradycji mecenatu państwa nad kulturą, sięgającego czasów monarchii (987–1791). Sposób kształtowania się polityki kulturalnej na przestrzeni wieków nie pozostał bez wpływu na to, jak przedstawia się ona dzisiaj, warto zatem pokrótce przedstawić najbardziej znaczące momenty jej rozwoju.

Życie kulturalne w czasach *ancien régime*'u naznaczone było dominującą rolą monarchii, Kościoła oraz cenzury (mówimy tutaj zwłaszcza o okresie panowania Franciszka I² oraz Ludwika XIV³)⁴. Konsekwencją Wielkiej Rewolucji było przejęcie tejże roli przez państwo, które stało się odpowiedzialne za ochronę dziedzictwa, jego upowszechnienie i edukację⁵. Tendencje towarzyszące czasom rewolucji doprowadziły także do upaństwowienia niektórych królewskich instytucji. Czasy powstawania I Republiki (1792–1799) zrodziły nowy stosunek do dziedzictwa, w tym okresie bowiem toczył się spór pomiędzy dwoma jego ujęciami. Pierwsze z nich polegało na postrzeganiu przeszłości jako synonimu wsteczności i despotyzmu, drugie – na definiowaniu materialnej przeszłości jako świadectwa wielkiej kultury francuskiej, niosącego ze sobą potrzebę ochrony zabytków oraz stworzenie ich narodowego inwentarza. W okresie III Republiki (1870–1940) wprowadzono więcej swobody, wolność druku oraz rynku księgarskiego. Lata trzydzieste XX wieku były czasem kształtowania się pojęcia polityki kulturalnej i innych definicji pokrewnych. Po II wojnie światowej powstała Dyrekcja Kontaktów Kulturowych w strukturach

¹ Por. K. Kowalski, *Francja*, [w:] *Europejskie modele polityki kulturalnej*, red. B. Gierat-Bieroń, K. Kowalski, Kraków 2005, s. 87. Zob. także: E. Dechartre, S. Taussig, *Quelle politique culturelle?*, "L'Art et la ville" 2002, no 11, pp. 121–130; X. Greffe, S. Pflieger, *La Politique culturelle en France*, Paris 2009; P. Moulinier, *Les politiques publiques de la culture en France*, Paris 2011.

² O postaci Franciszka I zob. więcej w: J. Baszkiewicz, *Historia Francji*, Wrocław–Warszawa–Kraków 2008, s. 170–174. Nasilenie cenzury w 1535 roku za czasów jego panowania związane było z rewolucją religijną (ibidem, s. 196–202).

³ O postaci Ludwika XIV oraz klasycyzmie upaństwowionym zob. więcej w: ibidem, s. 249–271.

⁴ Por. K. Kowalski, op. cit., s. 87. O historycznym kształtowaniu się polityki kulturalnej Francji zob. więcej w: ibidem, s. 87–88; T. Perrin, J. C. Delvainquière, *Historical Perspective: Cultural Policies and Instruments*, [online] <http://www.culturalpolicies.net/web/france.php> [dostęp: 17.12.2015].

⁵ O stosunku do dziedzictwa narodowego w czasie Wielkiej Rewolucji Francuskiej i po jej zakończeniu zob. K. Kowalski, op. cit., s. 87.

Ministerstwa Spraw Zagranicznych, która dziś nosi nazwę Głównej Dyrekcji ds. Kontaktów Kulturowych, Naukowych i Technicznych. W 1959 roku powołano ministerstwo zajmujące się wyłącznie kulturą⁶. Dziś dostęp do oświaty i kultury zagwarantowany jest zapisem w konstytucji Francji:

Naród gwarantuje równy dostęp dzieci i dorosłych do oświaty, kształcenia zawodowego i kultury. Organizacja nauczania publicznego, bezpłatnego i świeckiego wszystkich szczebli jest obowiązkiem państwa⁷.

W aspekcie finansowania, określania i wdrażania celów polityki kulturalnej przeważa rola centrum (rządu i ministerstwa) przy jednoczesnym zaangażowaniu administracji publicznej⁸. Oprócz finansowania kultury rolą państwa jest także odpowiedzialność za jej rozwój oraz kształtowanie tożsamości narodowej i świadomości obywatelskiej. Idea ta jest szczególnie widoczna w priorytetach, jakie wyznacza Ministerstwo Kultury i Komunikacji, wśród nich bowiem znajduje się ochrona dziedzictwa narodowego pojmowanego jako wspólne dobro narodu⁹. Kulturę zaś uważa się za istotny czynnik wzrostu gospodarczego, dlatego też politykę kulturalną umieszcza się w Narodowych Planach Rozwoju, które rozdzielają zadania pomiędzy władzami centralnymi i samorządowymi¹⁰. Przy planowaniu działań w zakresie kultury brane są pod uwagę działalności: artystyczne, dotyczące przestrzeni i jakości życia, łączące edukację ze sztuką

⁶ Por. M. Kamecka, *Kultura dla każdego. Francuski model polityki kulturalnej*, „Białostockie Studia Literaturoznawcze” 2012, nr 3, s. 217. O resorcie oraz ministrach kultury zob. więcej: K. Kowalski, op. cit., s. 88–93.

⁷ „La Nation garantit l'égal accès de l'enfant et de l'adulte à l'instruction, à la formation professionnelle et à la culture. L'organisation de l'enseignement public gratuit et laïque à tous les degrés est un devoir de l'État” (Constitution de la République française, [online] <http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/constitution.asp> [dostęp: 17.12.2015]). W przypadku Francji nie ma jednej obowiązującej definicji kultury, w zamian za to działania w jej obszarze są definiowane poprzez misję Ministerstwa Kultury i Komunikacji, która sprowadza się do udostępniania obywatelom dzieł o wyjątkowej wartości dla ludzkości i dla samej Francji, ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym, wspierania powstawania dzieł sztuki oraz rozwoju działań artystycznych i szkolnictwa w tym zakresie (por. K. Kowalski, op. cit., s. 94).

⁸ Ibidem, s. 93–94.

⁹ Obawy co do polityki kulturowej dotyczyły potencjalnej redukcji wolności artystycznej na skutek zbyt iningerencji państwa w politykę kulturalną. W rzeczywistości zasadnicza rola państwa ogranicza się do finansowania kulturalnych przedsięwzięć (por. ibidem, s. 95).

¹⁰ Por. M. Kamecka, op. cit., s. 218. Po raz pierwszy polityka kulturalna została uwzględniona w IV Narodowym Planie Rozwoju na lata 1962–1965. O kulturze w planach narodowych zob. więcej: K. Kowalski, op. cit., s. 95.

oraz funkcje, jakie odpowiadają poszczególnym działaniom. Plany te uwzględniają narzędzia finansowe, prawne, organizacyjne, wyposażenie i instytucje.

Innym ważnym aspektem związanym z realizacją polityki kulturalnej jest decentralizacja¹¹. W latach osiemdziesiątych XX wieku powołano fundusz decentralizacyjny, ułatwiający samorządom w trudnym okresie przejściowym wypełnianie obowiązków, które w tym czasie zyskały na znaczeniu w zakresie prowadzenia polityki kulturalnej (przyczyniła się do tego nie tylko wspomniana decentralizacja, ale także współpraca na zasadzie kontraktów zawieranych między szczeblem centralnym i samorządowym oraz finansowanie krzyżowe)¹².

Prócz decentralizacji istotnym czynnikiem jest dekoncentracja, której celem jest właściwa realizacja polityki państwa na poziomie lokalnym i zwrócenie szczególnej uwagi na potrzeby społeczności lokalnej¹³. Zdekoncentrowanymi nazywa się te urzędy władzy państwowej, które są usytuowane na poziomie lokalnym i posiadają część kompetencji władzy centralnej. Takim organem we francuskim Ministerstwie Kultury i Komunikacji są Dyrekcje Regionalne ds. Kultury (dwadzieścia dwie metropolitarne, pięć w terytoriach zamorskich), które pozyskują środki z budżetu centralnego i/lub ze środków zdekoncentrowanych. Ich działalność koncentruje się na pomocy finansowej, kadrowej i organizacyjnej kierowanej do lokalnych instytucji kultury¹⁴.

Kolejnym ważnym aspektem są karty kultury i kontrakty rozwoju kultury¹⁵. Kontrakty zawierane między administracją centralną a samorządową rozwinęły się w latach siedemdziesiątych. Ich zasadniczym celem było zwrócenie uwagi administracji samorządowej na rozwój kultury i zachęcenie do odgrywania roli w kreowaniu polityki kulturalnej na danym obszarze. Formą kontraktów ministerialnych ukształtowaną w latach siedemdziesiątych były karty kultury. Za ich pośrednictwem przekazywano środki finansowe określonym instytucjom i na konkretne projekty, pod warunkiem, że władze lokalne zobowiązały się do

¹¹ Proces decentralizacji – również w dziedzinie polityki kulturalnej – na dobre wprowadziły rządy socjalistów (w 1981 roku François Mitterrand został prezydentem Francji, Pierre Mauroy premierem, a Jack Lang ministrem kultury).

¹² Finansowanie krzyżowe – popularna forma decentralizacji. To rozwiązanie łączy przynajmniej dwóch partnerów przekazujących środki trzeciemu, którym najczęściej jest konkretna gmina, projekt lub instytucja kultury. Zdarza się, że w wyniku tego sposobu finansowania łączone są środki publiczne z prywatnymi. Z tego funduszu korzystają między innymi Regionalne Fundusze ds. Sztuki Współczesnej. Zob. *Le financement des industries culturelles face au numérique*, [online] <http://www.culturecommunication.gouv.fr/Politiques-ministerielles/Industries-culturelles/Financement/Le-financement-des-industries-culturelles-face-au-numerique> [dostęp: 17.12.2015].

¹³ Por. K. Kowalski, op. cit., s. 101.

¹⁴ Por. ibidem, s. 101–103.

¹⁵ Por. ibidem, s. 103–105.

uczestnictwa w kosztach przedsięwzięcia. Kontrakty na rozwój kultury stanowią formę współpracy opierającą się na umowie zawieranej między ministerstwem a strukturami samorządowymi. Warto zaznaczyć, iż ich celem było wzbudzenie większego zainteresowania sektorem kultury na poziomie lokalnym, nie zaś udzielanie trwałej pomocy określonym projektom.

Francuska polityka kulturalna jest realizowana na poziomie departamentów i regionów (departamenty rozpoczęły prowadzenie własnej polityki kulturalnej w 1986 roku)¹⁶. Jest ona uwarunkowana istnieniem (lub brakiem) dużego miasta, które stanowi dominujące centrum, skupiające większość środków dostępnych w departamencie na działalność kulturalną. Jej zasadniczym celem jest budowanie polityki kulturalnej opartej na miejscowym dziedzictwie materialnym i niematerialnym, które jest wykorzystywane w działaniach promocyjnych i budowaniu wizerunku regionu.

MINISTERSTWO KULTURY I KOMUNIKACJI

Za realizację polityki kulturalnej we Francji odpowiedzialne jest Ministerstwo Kultury i Komunikacji (Ministère de la Culture et de la Communications)¹⁷. Ministerstwo określa priorytety, cele i środki polityki kulturalnej oraz sprawuje kontrolę nad podległymi mu służbami, a także decyduje o podziale budżetu pomiędzy poszczególne służby. Jedne z najważniejszych ról ministra to formułowanie celów ministerstwa i nakreślanie sposobów ich realizacji, negocjacje z ministrem finansów oraz funkcja reprezentacyjna¹⁸. Priorytety Ministerstwa Kultury i Komunikacji koncentrują się na polityce ministerstwa związanej z badaniami, zrównoważonym rozwojem, edukacją artystyczną, mecenatem, rzemiosłem artystycznym i działaniami na arenie międzynarodowej. Oferuje ono także liczne badania i statystyki dotyczące francuskich praktyk kulturowych, baz danych (na przykład z inwentaryzacji dziedzictwa kulturowego lub podstawowych tekstów prawa własności literackiej i artystycznej)¹⁹.

Polityka ministerialna dotyczy poszczególnych działów:

1. dziedzictwo: archeologia, architektura, archiwa, obieg dóbr kultury, konserwacja i restauracja, znajomość architektury i dziedzictwa, muzea, zabytki

¹⁶ Por. M. Kamecka, op. cit., s. 224; K. Kowalski, op. cit., s. 105–106.

¹⁷ O historii ministerstwa zob. więcej: J. L. Bodiguel, *L'implantation du ministère de la Culture en régions*, Paris 2001; M. Dardy-Cretin, *Histoire administrative du ministère de la Culture et de la communication, 1959–2012*, Paris 2012.

¹⁸ Por. K. Kowalski, op. cit., s. 96.

¹⁹ *Politiques ministérielles*, [online] <http://www.culturecommunication.gouv.fr/Politiques-ministerielles> [dostęp: 17.12.2015].

historyczne, fotografia, inwentaryzacja dziedzictwa, obszary chronione, niematerialne dziedzictwo kulturowe, dziedzictwo etnograficzne;

2. kreacja artystyczna: sztuki plastyczne, taniec, muzyka, teatr, spektakle, rękodzieła, jeden procent dla twórczości artystycznej;

3. media i przemysły kultury: audiowizualne, kina, przemysł kulturalny, książki i biblioteki, prasa;

4. język francuski i języki Francji;

5. rozwój kulturalny: edukacja artystyczna i kulturalna, dopełnienie przedmiotu – list elektroniczny rozwoju kultury;

6. krzyżujące się polityki: dobra literackie i artystyczne, badania i statystyki, szkolnictwo wyższe, technologia, mecenat, równość kobiet i mężczyzn, zrównoważony rozwój²⁰.

W celu zrozumienia pojęcia kultury i działań z nią związanych warto wspomnieć zadeklarowaną misję Ministerstwa Kultury i Komunikacji²¹:

misją Ministerstwa Kultury i Komunikacji jest udostępnienie jak najszerszej publiczności dzieł o fundamentalnej wartości dla ludzkości i przede wszystkim dla samej Francji;

1. prowadzenie polityki ochrony dziedzictwa narodowego we wszystkich jego przejawach, wspieranie tworzenia dzieł sztuki i rozwoju szkolnictwa artystycznego;

2. przyczynianie się do rozwoju sztuki i edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży na każdym etapie kształcenia;

3. wspieranie lokalnych inicjatyw kulturalnych, prowadzenie wspólnej polityki kulturalnej pomiędzy państwem a jednostkami samorządów terytorialnych;

4. nadzór nad rozwojem przemysłów kultury, co przyczynia się do rozwoju nowych technologii w zakresie tworzenia i ochrony dziedzictwa kulturowego;

5. wdrażanie, wraz z innymi zainteresowanymi ministrami, działania państwa w celu promocji w świecie francuskiej kultury i twórczości artystycznej oraz Frankofonii;

6. wspomaganie działalności kulturalnej Francji i działania francuskich instytucji kultury za granicą.

²⁰ Ibidem.

²¹ *Ministère*, [online] <http://www.culturecommunication.gouv.fr/Ministere> [dostęp: 17.12.2015].

Istnieją trzy podstawowe kryteria konstrukcji budżetu Ministerstwa Kultury i Komunikacji: kryterium ogólne (opisowe), na przykład wyrównywanie dysproporcji w dostępie do kultury; kryterium formalne – subwencjonowanie projektów i placówek kulturalnych; oraz kryteria jakościowe, społeczne i finansowe (stosowane przy ocenie nowych projektów)²². Innymi sponsorami kultury we Francji są jednostki samorządu terytorialnego, źródła prywatne, mecenat przedsiębiorstw, gospodarstwa domowe i reklama oraz organizacje pozarządowe, którym chcę poświęcić więcej uwagi w drugiej części artykułu.

ORGANIZACJE POZARZĄDOWE WE FRANCJI

Liczba organizacji pozarządowych działających na polu kultury we Francji sukcesywnie wzrasta. W 2007 roku było około 205 000 stowarzyszeń kulturalnych, które stanowiły 19% stowarzyszeń ze wszystkich sektorów²³. Obszary działania tych stowarzyszeń to przede wszystkim zarządzanie obiektami kultury (muzeami, zabytkami, kinami, bibliotekami, stowarzyszeniami i klubami młodzieżowymi, ośrodkami kultury, audytoriami i teatrami), ochrona i promocja dziedzictwa, a także działalność w licznych małych, wyspecjalizowanych kulturalnych klubach (taniec, muzyka, poezja, malarstwo, literatura, historia lokalna itp.). Stowarzyszenia czerpią dochody na działalność średnio w 47% ze środków prywatnych i 53% z finansowania publicznego (13% pochodzi z ministerstw, 36% od władz terytorialnych). W 2012 roku 23% stowarzyszeń, które były zadeklarowane w *Gazette* (*Dzienniku Urzędowym*) od 2009 do 2012 roku, działało w obszarze kultury, co stanowiło 8% członkostwa spośród społeczności francuskiej działającej w organizacjach pozarządowych. Pozostałe dane przedstawiają się następująco: około 12% stowarzyszeń, które zatrudniały pracowników, to stowarzyszenia kulturalne; 96% proponowanych umów

²² Zob. K. Kowalski, op. cit., s. 97.

²³ *Amateur Arts, Cultural Associations and Civil Initiatives*, [online] <http://www.culturalpolicies.net/web/france.php?aid=843&cid=1170&curl=21> [dostęp: 17.12.2015]. Więcej na temat danych dotyczących stowarzyszeń we Francji zob. również: *Les associations face a la conjoncture*, eds C. Bazin, J. Malet, [online] <http://www.recherches-solidarites.org/media/uploads/conjoncture-janvier-2015-r-s.pdf> [dostęp: 17.12.2015]; *Retrospective 2014*, [online] <http://www.recherches-solidarites.org/media/uploads/recherches-solidarites-retrospective-2014.pdf> [dostęp: 17.12.2015]; *Emploi, bénévolat et financement des associations culturelles [CC-2014-1]*, [online] <http://www.culturecommunication.gouv.fr/Politiques-ministerielles/Etudes-et-statistiques/Les-publications/Collections-de-synthese/Culture-chiffres-2007-2014/Emploi-benevolat-et-financement-des-associations-culturelles-CC-2014-1> [dostęp: 17.12.2015].

to umowy krótkoterminowe; od 2009 roku zmniejszono finansowanie ze środków publicznych szczególnie stowarzyszeń kulturalnych (jak również tych działających w obszarze sportu i rekreacji). W 2012 roku 55% stowarzyszeń kulturalnych uznało, że ich sytuacja finansowa jest trudna (dla 18% była ona bardzo trudna)²⁴.

SYSTEMY ARTYSTYCZNE WE FRANCJI

Przykładem sprawnie działającego stowarzyszenia jest Stowarzyszenie Salonu Jesiennego, które organizuje Salon Jesienny – doroczną wystawę dzieł sztuki współczesnych artystów organizowaną w Paryżu²⁵. Aby przybliżyć sposób jego funkcjonowania, należy cofnąć się w czasie i przypomnieć, jak rozwijały się instytucje kultury i jak kształtowały się systemy artystyczne we Francji. W omawianym przypadku ów rozwój przebiegał od Salonu Paryskiego, przez Salon Niezależnych, do Salonu Jesiennego we Francji – czyli od systemu akademickiego do przemysłu artystycznego²⁶.

W dziejach nowożytnego systemu artystycznego można wyróżnić trzy fazy²⁷:

1. system akademicki: narodził się w połowie XVII wieku we Francji, związany był z powstaniem Królewskiej Akademii Malarstwa i Rzeźby (1648), będącej wzorem dla wszystkich tego typu instytucji (pod koniec XVIII wieku było już sto ASP);
2. *critic-dealer system*: zapoczątkowany przez walkę impresjonistów z oficjalnym Salonem Paryskim (walka z akademickim systemem artystycznym). Jest to system wolnorynkowy, oparty na rosnącym znaczeniu krytyków i galerii, zastępujących akademie i salony. System ten zaczął dominować po I wojnie światowej, zaś swój rozkwit osiągnął po II wojnie światowej;
3. *art industry* (przemysł artystyczny): lata osiemdziesiąte XX wieku; zmienia sztukę w biznes, wprowadza ją do głównego sektora kultury konsumpcyjnej.

²⁴ Więcej o stowarzyszeniach we Francji zob. P. Moulinier, *Les associations dans la vie et la politique culturelles. Regards croisés*, Paris 2001.

²⁵ Zob. więcej: *Société du salon d'Automne*, [online] <http://www.salon-automne.com/> [dostęp: 17.12.2015]; *En travaux*, [online] <http://lemouvementassociatif.org/> [dostęp: 17.12.2015].

²⁶ Na temat paryskich Salonów zob. więcej: C. L. Iamocelli, *Początki klasycyzmu*, [w:] eadem, *Rokoko i klasycyzm*, tłum. T. Łozińska, Warszawa 2011, s. 180.

²⁷ O kształtowaniu się systemów artystycznych por. G. Dziamski, *Sztuka w perspektywie kulturoznawczej*, [w:] *Kultura jako przedmiot badań*, red. B. Kotowa, J. Sójka, K. Zamiara, Poznań 2001, s. 289–301.

Pogodzono się z faktem, że nie można odnaleźć uniwersalnej definicji sztuki, wszystkie mają bowiem charakter szczątkowy i niepełny²⁸. Wyzwolenie sztuki z definicji doprowadziło do jej absolutyzacji i pojmowania jako niczym nieograniczonej. Podjęta przez awangardę krytyka systemu akademickiego nie spowodowała likwidacji instytucji sztuki, lecz zamianę jednego systemu na inny, który był bardziej uzależniony od rynku, czyli władzy ekonomicznej (bardziej niż politycznej). Instytucja sztuki określa, co jest sztuką i dlaczego, ale nie poprzez poszukiwanie jej definicji – określa, czego oczekujemy od sztuki i w jaki sposób może ona te oczekiwania spełnić. Zadaniem instytucji sztuki jest określenie, co i dlaczego jest sztuką w danym momencie, a więc regulowanie nowej praktyki artystycznej.

OD SALONU PARYSKIEGO DO SALONU JESIENNEGO

Salon Paryski posiadał dominującą pozycję artystyczną w dziewiętnastowiecznej Europie²⁹. Do 1881 roku był instytucją kontrolowaną przez Akademię, włączoną w administrację państwową. Salon posiadał monopol w wystawianiu dzieł, prezentował sztukę akademicką, odrzucając jednocześnie prace nowatorskie. Na skutek tendencji konserwatywnych Salonu Paryskiego ukonstytuował się, jako swego rodzaju opozycja, Salon Niezależnych, coroczna wystawa organizowana od 1884 roku, której powstanie było wyrazem kontestacji reguł akademickich, a wystawiane dzieła miały być poddawane osądowi nie jury, lecz publiczności. W 1903 roku powstał Salon Jesienny, cykliczna wystawa artystyczna w Paryżu organizowana przez Stowarzyszenie Salonu Jesiennego³⁰. Założony w Paryżu, w podziemiach Petit Palais, Salon Jesienny ukształtował sztukę nowoczesną i współczesną XX wieku poprzez kontestację tradycyjnych reguł oraz artystyczne kontrowersje, które przyczyniły się do wytworzenia kolejnych ruchów awangardowych: fowizmu, kubizmu, surrealizmu, dadaizmu, Szkoły Paryskiej, abstrakcji, op-arti, i innych. Salon stał się impulsem dla każdego innowacyjnego prądu, który pojawił się w jego obrębie.

Obecnie każdy artysta (po wypełnieniu wniosku o włączenie go do wystawy) może zgłaszać swoje prace z działu: architektura, rzeźba, malarstwo, sztuka cyfrowa, video, rysunek, akwarela, komiksy, manga, instalacje, *street art*, książki artystyczne, ceramika. Salon Jesienny ma niezależną strukturę, działa bowiem

²⁸ O kształtowaniu się definicji sztuki zob. więcej: ibidem, s. 292–293.

²⁹ Zob. M. Poprzęcka, *Akademizm*, Warszawa 1989, s. 39; *The Dictionary of Art*, Oxford 1996, t. 24, s. 141, 171.

³⁰ *Historique du Salon d'Automne*, [online] <http://www.salon-automne.com/a-propos/> [dostęp: 17.12.2015].

jako organizacja pozarządowa, w trzecim sektorze. Społeczeństwo Salonu Jesiennego to stowarzyszenie non-profit, prowadzone przez wolontariuszy, uznane za działalność pożytku publicznego od 1921 roku. Salon finansowany jest przez Ministerstwo Kultury i Komunikacji (Dyrekcja Generalna twórczości artystycznej), miasto Paryż oraz sponsorów prywatnych i publicznych.

DZIAŁALNOŚĆ MIĘDZYNARODOWA SALONU JESIENNEGO

Warto wspomnieć o aspekcie międzynarodowym Salonu Jesiennego i jego etyce „braterstwa sztuki i artystów”³¹. Salon, będąc wystawą prezentującą dzieła artystów pochodzących także spoza Francji, jawi się jako międzynarodowa wizytówka współczesnej twórczości. Od czasu utworzenia przyjmuje on delegacje zagraniczne, przenosząc jednocześnie swoją sztukę do innych krajów (po 1970 roku nawet do Japonii). Po odegraniu znaczącej roli w kairskim biennale sztuki i literatury w 2008 roku Salon Jesienny dążył do nawiązania współdziałania z artystami z Bliskiego i Środkowego Wschodu. Francuscy twórcy wystawiali swoje prace w Szarm el-Szejk w Egipcie, w Rijadzie oraz Arabii Saudyjskiej w 2010 roku. Rozpoczęcie współpracy z artystami z rejonu Morza Śródziemnego doprowadziło do utworzenia specjalnej sekcji w Salonie Jesiennym dla artystów ze świata arabskiego. Obecnie twórcy z Maroka, Tunezji, Egiptu, Syrii, Palestyny, Kataru i Arabii Saudyjskiej, pracujący we wszystkich dyscyplinach, wzbogacają swoimi pracami coroczną wystawę w Paryżu. Salon Jesienny poszerza zakres działalności także na inne kontynenty: Azję, Amerykę Północną i Południową. Co roku rośnie liczba delegatów zagranicznych, ze znaczącym udziałem świata arabskiego oraz Chin, Ukrainy, Meksyku, Japonii i Brazylii.

FINANSOWANIE SALONU JESIENNEGO

Stowarzyszenie Salonu Jesiennego funkcjonuje nie tylko dzięki wsparciu finansowemu Ministerstwa Kultury i Komunikacji czy miasta Paryż, ale także dzięki partnerom oraz mecenasom³². Stowarzyszenie posiada swój krąg sponsorów,

³¹ *Le Salon d'Automne à l'étranger*, [online] <http://www.salon-automne.com/international/> [dostęp: 17.12.2015].

³² Partnerami Salonu Jesiennego są: Adagp, Levallois, Mairie de Paris, le Printemps les poètes, Minister Kultury, Artension, Miroir de l'Art, Il de France, Les Maitres du Piano, Maison de Artistes, Art Elysées, Assosation des Amis du Salon d'Automne de Paris, Atelier 80, Arbustes, Académie des banlieues, Suravenir, ArtCité, Avant Midi, Copie Privée, Expo in the City, SIA Sarria, Camerus, Nouvelles de l'estampe, Pariscope, Art absolument, Salon d'Automne d'Amerique Latin (*Mécénat – soutenir Le Salon d'Automne*, [online] <http://www.salon-automne.com/a-propos/mecenat-soutenir-le-salon-dautomne/> [dostęp: 17.12.2015]).

a jego czołowym partnerem jest firma ubezpieczeniowa Suravenir. Towarzystwo Autorów w Dziedzinie Sztuk Graficznych i Plastycznych (ADAGP) było sponsorem dwóch głównych nagród na Salonie Jesiennym w 2010 roku: nagrody „Beau Livre d’Artiste” o wartości 2000 € oraz „Najwybitniejszej delegacji zagranicznej” o wartości 3000 €. Artystów wspiera również Le Géant des Beaux-Arts, sponsorując wiele nagród. Od 2009 roku, za pośrednictwem swoich lokalnych artystów, działania Stowarzyszenia Salonu Jesiennego popiera miasto Levallois. Salon Jesienny zachęca do zostania mecenasem zarówno osoby fizyczne, jak i firmy i korporacje. Dzięki wsparciu Stowarzyszenie może znacznie zmniejszyć opłaty wpisowe pobierane od artystów, a także zapewnić stabilność i rozwój Salonu, który pozostaje oryginalnym wydarzeniem zarówno w świecie sztuki francuskiej, jak i światowej.

THE OUTLINE OF THE FRENCH CULTURAL POLICY ON THE EXAMPLE OF THE AUTUMN SALON ASSOCIATION

The paper is about cultural policy in France, its transformation over the centuries and their impact on the model of the modern approach to the culture management in this country. The aim of the article is to illustrate the mechanisms of cultural policy implementation of in central and local activities using the example of the Paris NGO – Société du Salon d’Automne, as a functioning world-wide entity. In the context of the theme there were discussed such phenomena as centralization, decentralization, deconcentration, as well as models of financing culture, activities of the Ministry of Culture and the situation of associations in France. There were also described systems of culture and artistic systems which were dominating in the country within a specified period of time (academic system, critic dealer system, article industry).

KEYWORDS

cultural policy, centralization, association, culture systems, management of culture

BIBLIOGRAFIA

PRZEDMIOTOWA

1. Baszkiewicz J., *Historia Francji*, Wrocław–Warszawa–Kraków 2008.
2. Bodiguel J. L., *L’implantation du ministère de la Culture en régions*, Paris 2001.
3. Dardy-Cretin M., *Histoire administrative du ministère de la Culture et de la communication, 1959–2012*, Paris 2012.
4. Dechartre E., Taussig S., *Quelle politique culturelle?*, “L’Art et la ville” 2002, no 11.
5. Działowski G., *Sztuka w perspektywie kulturoznawczej*, [w:] *Kultura jako przedmiot badań*, red. B. Kotowa, J. Sójka, K. Zamiara, Poznań 2001, s. 289–301.

6. Greffe X., Pflieger S., *La Politique culturelle en France*, Paris 2009.
7. Iacomelli C. L., *Początki klasycyzmu*, [w:] *Rokoko i klasycyzm*, tłum. T. Łozińska, Warszawa 2011
8. Kamecka M., *Kultura dla każdego. Francuski model polityki kulturalnej*, „Białostockie Studia Literaturoznawcze” 2012, nr 3, s. 217.
9. Kowalski K., *Francja*, [w:] *Europejskie modele polityki kulturalnej*, red. B. Gierat-Bieroń, K. Kowalski, Kraków 2005.
10. Mouliner P., *Les associations dans la vie et la politique culturelles. Regards croisés*, Paris 2001.
11. Moulinier P., *Les politiques publiques de la culture en France*, Paris 2011.
12. Poprzęcka M., *Akademizm*, Warszawa 1989.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

1. *Amateur Arts, Cultural Associations and Civil Initiatives*, [online] <http://www.culturalpolicies.net/web/france.php?aid=843&cid=1170&curl=21> [dostęp: 17.12.2015].
2. *Constitution de la République française*, [online] <http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/constitution.asp> [dostęp: 17.12.2015].
3. *Emploi, bénévolat et financement des associations culturelles [CC-2014-1]*, [online] <http://www.culturecommunication.gouv.fr/Politiques-ministerielles/Etudes-et-statistiques/Les-publications/Collections-de-synthese/Culture-chiffres-2007-2014/Emploi-benevolat-et-financement-des-associations-culturelles-CC-2014-1> [dostęp: 17.12.2015].
4. *En travaux*, [online] <http://lemouvementassociatif.org/> [dostęp: 17.12.2015].
5. *Historique du Salon d'Automne*, [online] <http://www.salon-automne.com/a-propos/> [dostęp: 17.12.2015].
6. *Le financement des industries culturelles face au numérique*, [online] <http://www.culturecommunication.gouv.fr/Politiques-ministerielles/Industries-culturelles/Financement/Le-financement-des-industries-culturelles-face-au-numerique> [dostęp: 17.12.2015].
7. *Le Salon d'Automne à l'étranger*, [online] <http://www.salon-automne.com/international/> [dostęp: 17.12.2015].
8. *Les associations face a la conjoncture*, eds C. Bazin, J. Malet, [online] <http://www.recherches-solidarites.org/media/uploads/conjoncture-janvier-2015-r-s.pdf> [dostęp: 17.12.2015].
9. *Mécénat – soutenir Le Salon d'Automne*, [online] <http://www.salon-automne.com/a-propos/mecenat-soutenir-le-salon-dautomne/> [dostęp: 17.12.2015].
10. *Ministère*, [online] <http://www.culturecommunication.gouv.fr/Ministere> [dostęp: 17.12.2015].
11. Perrin T., Delvainquière J. C., *Historical Perspective: Cultural Policies and Instruments*, [online] <http://www.culturalpolicies.net/web/france.php> [dostęp: 17.12.2015].
12. *Politiques ministérielles*, [online] <http://www.culturecommunication.gouv.fr/Politiques-ministerielles> [dostęp: 17.12.2015].
13. *Retrospective 2014*, [online] <http://www.recherches-solidarites.org/media/uploads/recherches-solidarites-retrospective-2014.pdf> [dostęp: 17.12.2015].
14. *Société du salon d'Automne*, [online] <http://www.salon-automne.com/> [dostęp: 17.12.2015].